

MATEMATIKA ČZU FUNKCE

Funkce – vztah mezi proměnnými, nejčastěji u funkcí jedné reálné proměnné „y“ a „x“, kdy proměnná „y“ závisí na „x“ tj. $y=f(x)$. Zadána předpisem, znázorněna na grafu, případně tabulkou dvojic hodnot $[x;y]$. Aby se jednalo o funkci, musí ke každému x z definičního oboru existovat nejvýše jedno y z oboru hodnot.

Vlastnosti funkcí

Definiční obor D(f) = množina hodnot „x“, pro které má funkce smysl (existuje), tj. lze tyto hodnoty do funkce dosadit tak, aby vyšlo nějaké „y“.

Podmínky pro určení Df:

Funkce ve tvaru zlomku: jmenovatel $\neq 0$

Sudá odmocnina $y = \sqrt{x}$; $y = \sqrt[4]{x}$ atd. lze odmocnit pouze nezáporné hodnoty ($x \geq 0$)

Logaritmy $y = \log_a x$; $y = \ln x$ lze logaritmovat pouze kladné hodnoty ($x > 0$)

Goniometrické funkce: $y = \operatorname{tg}(x) = \frac{\sin(x)}{\cos(x)}$; $y = \operatorname{cotg}(x) = \frac{\cos(x)}{\sin(x)}$ viz zlomky

u $\operatorname{tg} x$: $x \neq (2k + 1) \cdot \frac{\pi}{2}$, $k \in \mathbb{Z}$ u $\operatorname{cotg} x$: $x \neq k \cdot \pi$, $k \in \mathbb{Z}$

Cyklometrické funkce: $y = \arcsin x$ resp. $y = \arccos x$ $x \in \langle -1; 1 \rangle$

Viz přehled funkcí.

Obor hodnot H(f) = množina hodnot na ose „y“, které funkce vytvoří. Tj. hodnoty, které mohou z funkce vyjít. Viz základní funkce, případně dle grafu a jiných výpočtů u složitějších funkcí. Souvisí s extrémami funkcí, limitami apod.

Průsečíky funkcí s osami souřadnic $\rightarrow$ body $[x;0]$ či $[0;y]$. Na ose x jich může být i více, na ose y maximálně jeden.

Sudost/Lichost funkce

– sudá funkce je souměrná podle osy y , platí pro ní: $f(x) = f(-x)$

- lichá funkce je souměrná podle středu souřadnic $[0;0]$, platí pro ní: $-f(x) = f(-x)$

Monotonie funkce – Zda se jedná o funkci rostoucí, klesající apod. Resp. určit intervaly z def. oboru, ve kterých je funkce rostoucí/klesající atd. Vždy na funkci nahlížíme „zleva doprava“. Pokud s rostoucími hodnotami „x“ roste „y“, jedná se o rostoucí funkci. Když s rostoucími hodnotami „x“ se „y“ snižuje, jedná se o klesající funkci. Určení na základě znalosti základních funkcí a jejich parametrů, nebo výpočet pomocí derivací.

Prostost funkce – funkce je prostá, pokud je rostoucí (či klesající) na celém svém Df.

Extrémy funkce – body, ve kterých funkce nabývá maximální či minimální hodnoty – lokální nebo globální extrémy. Výpočet u základních funkcí dle různých vlastností, jinak na základě derivací.

Omezenost funkce – hodnota na ose y, která funkci omezuje (souvisí případně s limitami, asymptotami a oborem hodnot). Této hodnoty může funkce konkrétně dosáhnout, nebo se k ní pouze přibližuje. Nemůže se jednat o $\pm$ nekonečno.

- shora omezená funkce – funkce se nedostane nad nějakou hodnotu na ose y
- zdola omezená funkce – funkce se nedostane pod nějakou hodnotu na ose y
- omezená funkce – funkce, která je omezená shora i zdola (např. $\sin x$)

Asymptoty funkce – přímky, ke kterým se funkce přibližuje, ale nedotkne se jich (resp. dotkne se jich v nekonečnu). Mohou být svislé, vodorovné či šikmé. Určení podle základních vlastností u funkcí, nebo výpočet pomocí limit.

Limita funkce – hodnota na ose „y“, ke které se funkce přibližuje (nebo ji může někdy i přímo nabývat), pokud se „x“ blíží ke zvolené hodnotě „a“. $\lim_{x \rightarrow a} f(x) = y$

Zakřivenost (vypuklost) funkce

- konvexní funkce má tvar U
- konkávní funkce má tvar $\cap$

Určení intervalů z def. oboru, ve kterých se jedná o daný typ. Výpočet opět pomocí základních vlastností funkcí, případně u složitějších funkcí pomocí druhé derivace.

Inflexní body – body, ve kterých funkce mění svou zakřivenost.

Inverzní funkce ($f^{-1}(x)$) – existuje k funkcím prostým, s původní funkcí je na grafu souměrná podle přímky $y=x$ (tedy osy 1. a 3. kvadrantu). Platí pro ní $Df^{-1} = Hf$ a opačně $Hf^{-1} = Df$. Výpočet pomocí záměny proměnných „x“ a „y“ v předpisu původní funkce a následném vyjádření proměnné y (případně opačně nejprve vyjádřením proměnné „x“ a poté záměnou proměnných „x“ a „y“).

Vzájemně inverzní typy funkcí:

lineární $\leftrightarrow$ lineární

kvadratická $\leftrightarrow$ druhá odmocnina

lineárně lomená $\leftrightarrow$ lineárně lomená

exponenciální $\leftrightarrow$ logaritmická

goniometrická $\leftrightarrow$ cyklometrická

Typy funkcí

Lineární (přímka) $y=a*x+b$

Kvadratická (parabola) $y=a*x^2+b*x+c$

Exponenciální (exponenciála) $y=a^x$ $y=e^x$

Logaritmická $y=\log_a x$; $y=\ln x$

Odmocninná $y = \sqrt[n]{x}$

Nepřímá úměra či lineárně lomená (hyperbola) $y = \frac{k}{x}$ či $y = \frac{a * x + b}{c * x + d}$

a další dle přehledu funkcí

Doučování Petr Hadraba (matematika, statistika, ekonomicko matematické metody apod.), tel. 721755339, PHadraba@seznam.cz , www.doucovanispetrem.cz